

Identiteitstelling en nadere hoedanigheden in maatschappelijk informatieverkeer

Pieter Wisse

Als leeswijzer past onmiddellijk de opmerking, dat voetnoten vooral nog eens extra de suggestie van discussie moeten wekken en daarmee, over verkeer met deelnemers gesproken, de lezer uitnodigen tot en met -dagen zich erin te mengen.

Maatschappelijk verkeer raakt als informatieverkeer onmiskenbaar alsmaar verder gefaciliteerd door digitale technologieën en daarmee praktisch getroffen voorzieningen. Zulke voorzieningen zijn tot dusver echter nogal fragmentarisch geregeld.¹

Ook deelnemers aan informatieverkeer zijn gebaat bij samenhangende(r) – digitalisering van – verkeersvoorzieningen, dwz opgenomen in infrastructuur.² Wat volgt is een inleiding voor politici en bestuurders,³ bedoeld als leidraad voor bepaling van infrastructurele opzet van, op z'n Engels uitgedrukt, identity and access management.⁴

Algemene waarschuwing: vooringenomenheid met overgeleverde digitale technologieën en/of organisatorische indeling werkt averechts.⁵

¹ Zo is het een rommeltje van private en publieke voorzieningen. Voor private (lees ook: zakelijke) voorzieningen zoals zgn sociale media is opzettelijke belemmering van interoperabiliteit als korte-termijn concurrentiestrategie overigens nog wel begrijpelijk. Onder de noemer van overheidszorg is het echter kortzichtig om digitale voorzieningen beperkt af te stemmen op interacties volgens informatieverkeer waaraan altijd minstens één deelnemer een overheidsinstelling moet zijn. Wat fysieke verplaatsingen betreft, de openbare weg is er voor iedereen. Daar komt bij, alle retoriek ten spijt, dat allerlei overheidsinstellingen hun eigen belang bij digitalisering apart voorop blijven plaatsen; zelfs voor dat toch zeer geringe overheidsaandeel aan het totale maatschappelijk (informatie)verkeer blijkt interoperabiliteit problematisch. Mede daardoor kunnen sociale-mediabedrijven voorzieningen die feitelijk infrastructureel zijn kapen en strijdig met het algemeen belang exploiteren.

Ongenuanceerd standpunt? Wellicht, maar wát vindt u, lezer, dan zèlf? Is het volgens u allemaal allang prima geregeld?

² Voor beleidsmatige oriëntatie stelde ik eerder o.a. [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (Ictu/programma Architectuur Elektronische Overheid, 2004) en [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#) (2020, publieksversie van een rapport geschreven in opdracht van de Rechtspraakorganisatie) samen.

³ Eigenlijk voor personen als burgers, dwz deelnemers aan maatschappelijk verkeer; bestuurders moeten er vervolgens voor kiezen passende infrastructurele voorzieningen voor burgers te treffen.

⁴ De Rechtspraak(organisatie) en Bureau Forum Standaardisatie (BFS) hebben in samenwerking onderzocht of stelselmatig bereik kwalitatief andere eisen aan semantiek stelt. De Rechtspraak pleit ivm digitale toegankelijkheid met nadruk voor stelselmatig deugdelijke autorisatievoorziening. Ik was door de Rechtspraak bij dat onderzoek betrokken, maar vond een inleiding volgens beginselen ontbreken. Daarom probeer ik met voorliggend rapport/opstel gróndige uitleg te bieden. Voor tekst en tekeningen ben ik volledig verantwoordelijk; zowel BFS als Rechtspraak is dat hier nergens voor.

⁵ Er is zelfs een belemmerend verband. Opdrachten voor digitalisering komen van organisaties. Zij kiezen uit voorzichtigheid vaak voor een zgn bewezen oplossing. Maar zo'n oplossing overstijgt doorgaans de grens van een aparte organisatie niet, want daar komt immers de opdracht en bijgevolg de betaling vandaan. Inmiddels zijn echter óók nogal wat digitale opgaven infrastructureel van aard. Voor, zeg ook maar, stelselmatige problemen bestaan domweg nog geen bewezen oplossingen. Er valt vanwege schaaffect aan kwalitatieve vernieuwing nu eenmaal niet te ontkomen, zie verder o.a. [Vernieuwing als dynamiek van theorie, techniek en toepassing](#) (1998) en [Bipolaire informatiearchitectuur rondom de burger](#) (2005). Zónder nadrukkelijk infrastructurele opvatting houden (overheids)organisaties tevens zichzelf gevangen in verkeersmatig sterk tekortschietende voorzieningen; zij ervaren dat gemis blijkbaar – nog – niet als ernstig, integendeel, maar voor andere deelnemers aan informatieverkeer kan gebrekkige samenhang nadelig uitpakken. Affaires, nietwaar?

1. begripsmatig eenvoudig beginnen: één middel, maar wel voor verschillende gebruikers

Een middel heet zo,⁶ als het iets is dat iemand kan resp. moet ge- dan wel verbruiken voor een doel. Wie dat doet, heet ge-/verbruiker (hier verder kortweg: gebruiker).⁷

Wat digitaal, zeg maar, werkt, is ook gewoon maar een middel.

Een middel zowel geschikt houden voor als beperkt houden tot passend gebruik vergt beheer. Onder verantwoordelijkheid van de bestuurder is dat de taak van de beheerder.⁸

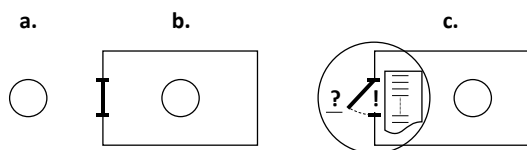
Zoals de titel van de onderhavige paragraaf stelt, luidt vooralsnog de veronderstelling dat het om één middel gaat.⁹ De beheerder kan allerlei redenen hebben voor invloed,¹⁰ in elk geval om dat terdege te proberen, op het gebruik van dat ene middel, en daarmee eveneens of zelfs vooral op de gevolgen van gebruik. Daarom stelt de beheerder doorgaans ook – en vaak vooral – eisen aan – andere – personen.¹¹ Slechts wie eraan voldoet èn dat voor de beheerder voldoende overtuigend aangetoond heeft,¹² komt àls gebruiker in aanmerking.¹³

Als eis telt – pas – de persoonsidentiteit, wanneer iemand als persoon (lees ook: individu) reeds bekend moet staan om als gebruiker in aanmerking te komen.¹⁴

Een persoonsidentiteit wordt uitgedrukt met een identiteitstelling. Voor toegangscontrole moet de beheerder beschikken over de identiteitstellingen van wie het middel wil/moet gebruiken.

Wie zich als gebruiker meldt, krijgt het gerichte verzoek haar/zijn relevante identiteitstelling te overleggen, opdat die kan worden vergeleken met identiteitstellingen waarover de beheerder beschikt. In het geval van een overeenstemming laat de beheerder de persoon die zich aanmeldde dóór als daadwerkelijke gebruiker van het middel.

Zolang het beheer een ènkel middel dekt,¹⁵ kan de beheerder het verschaffen van toegang ertoe inderdaad gelijkstellen aan het verschaffen van toestemming voor gebruik ervan. Dat toont figuur 1 volgens een opbouwende modellenreeks.

figuur 1

⁶ Ook wel aangeduid met hulpmiddel, voorziening of gereedschap.

⁷ Afhankelijk van gebruiker (lees daarvoor verder tevens: verbruiker) en doel kan dus van alles en nog wat als middel gelden.

⁸ Als zodanig is de beheerder géén gebruiker, althans niet van het veronderstelde middel. Dezèlfde persoon kan weliswaar zowel beheerder als gebruiker ervan zijn, maar handelt ermee telkens volgens een bepaalde hoedanigheid (lees ook: rol, functie; over hoedanigheden verderop veel meer).

⁹ Dat heeft nog weinig, herstel, nog niets met de variëteit van informatieverkeer op maatschappelijke schaal te maken, maar dient om enkele begrippen op te voeren. In de volgende paragraaf helpen ze redelijk overzichtelijk te verduidelijken wat zoal verandert door verruiming tot zulk stelselmatig (beheer)bereik. Voorts herkennen bestuurders dankzij die opbouw hopelijk, dat met digitalisering beheersmatig weliswaar praktisch veel kan veranderen, en allang veranderd is, maar principieel eigenlijk niets.

¹⁰ Altijd namens de bestuurder, uiteraard.

¹¹ Zulke eisen variëren al naar gelang het doel dat middelgebruik dient. Zo kan – eventueel een combinatie – gelden van minimale leeftijd, nationaliteit, financiële bijdrage, voltooide opleiding, gezondheidstoestand, enzovoort. De eisen die de beheerder maximaal kan dan wel minimaal moet stellen, zijn onderhevig aan wet- en regelgeving.

¹² Klopt, zo'n maatregel voor selectieve toegang tot een middel ter beheersing van gebruik ervan vergt op zijn beurt (een) middel(en).

¹³ Voor onderlinge verbinding tussen, zeg maar, digitale middelen geldt principieel hetzelfde.

¹⁴ Ook daarvoor zijn bestuurder en beheerder ivm bescherming van de persoonlijke levenssfeer onderhevig aan nadere regels zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

¹⁵ Voor de volledigheid, èn wanneer dat ene middel slechts op één manier valt te gebruiken. Zie verderop over differentiatie.

Volgens het eenvoudigst denkbare begin betreft het model in figuur 1.a nog uitsluitend, zoals gezegd, het enkele middel.

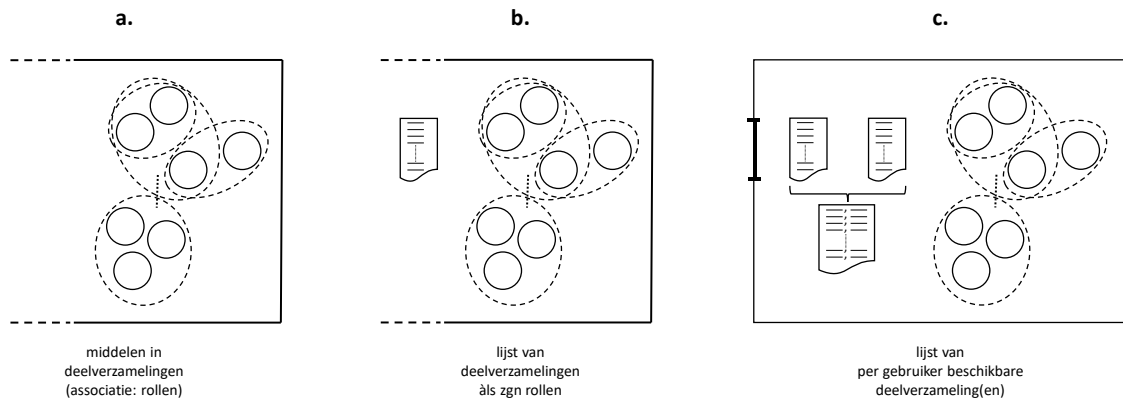
Met het model à la figuur 1.b is dat ene middel in beheer genomen en o.a. beschermd geraakt. Dat vergt een extra middel, in dat model ruwweg aangegeven als een muur met ergens een deur.¹⁶ Normaal staat 'ie dicht.

Zoals het model volgens figuur 1.c aangeeft, vergt het uitoefenen van, zeg maar, deurdienst nog weer extra middelen.¹⁷ Want de deur gaat uitsluitend open om iemand als gebruiker door te laten, indien z/hij voldoet aan gestelde toegangseisen.¹⁸

2. eveneens verschillende middelen: relevante deelverzamelingen impliciet opgevat als rollen

Zodra de beheerder verschillende middelen samenhangend (lees ook: behorend tot een omvattender beheerdomein) wil/moet beheren, gaat uiteraard niet langer klakkeloos op dat toegangsvergunning meteen ook gebruiksvergunning inhoudt.

De middelen vormen een verzameling. Meteen vanaf twee elementen rijst de vraag naar welke gebruiker(s) ná verkrijging van toegang vervolgens welke deelverzameling van middelen opgevat als elementen kan (kunnen) benutten.

figuur 2

Figuur 2 schetst de nog weer extra benodigde beheermiddelen, uitgaande van – een nog redelijk overzichtelijk aantal – verschillende primaire middelen.

Allereerst, zie figuur 2.a, benoemt de beheerder deelverzamelingen van middelen-in-beheer zoals zulke groeperingen stroken met behoeften c.q. opgaven van verschillende personen als gebruiker.¹⁹ Een bepaalde deelverzameling wordt daarvoor geassocieerd met de rol die één of méér personen willen/moeten vervullen.²⁰

Zo komt er volgens figuur 2.b een lijst bij met daarop vermeld zulke deelverzamelingen van middelen.²¹ In dat vroege stadium van uitbreiding van beheerdomein tellen die deelverzamelingen

¹⁶ Denk ook aan een kast met een deur of een lade, anders aan een doos met een deksel, enzovoort.

¹⁷ Van aanvullend(e) beheermiddel(en), maw secundair(e) middel(en) tov het tot dusver veronderstelde ene primaire middel, is de beheerder uiteraard wèl de gebruiker, zelfs exclusief.

¹⁸ Nogmaals, waarmee z/hij met een enkel middel in beheer dus tegelijk voldaan heeft aan de eisen om als gebruiker te gelden.

Als de toegangs- annex gebruikseis 'vraagt' naar wie als persoon bekend moet zijn, kan de lijst in model 1.c opgevat worden als register van identiteitstellingen; middelgebruik is toegestaan aan wie een identiteitstelling opgeeft die overeenkomt met één van de op de lijst eerder opgenomen identiteitstellingen.

¹⁹ Een bepaald middel kan tot meerdere deelverzamelingen gerekend zijn.

²⁰ Nota bene, het is meestal echter niet de gebruiker-als-persoon waarvan een nadere rol wordt opgegeven, maar de deelverzameling van middelen die als rol wordt bestempeld. Dat is verwarrend, maar historisch verklaarbaar; uitbreiding van beheerdomein verloopt vaak van een enkel middel naar vooralsnog een betrekkelijk gering aantal middelen.

²¹ Hetzelfde middel kan tot meerdere deelverzamelingen worden gerekend.

feitelijk als onderscheiden rollen.²²

De beheerder beschikte reeds over een lijst van gebruikers, zie daarvoor figuur 1.c. De respectievelijke lijsten van gebruikers en deelverzamelingen als rollen maken dan het opstellen van een afgeleide lijst mogelijk, zie figuur 2.c, waarop staat vermeld dat een bepaalde persoon-als-gebruiker kan beschikken over de middelen die ermee zijn gemoeid (en daarmee een 'rol' toegeschreven krijgt die strookt met gebruik van middelen in de deelverzameling in kwestie).

3. enkel- en/of meervoud

Zolang het aantal middelen in een beheerdomein – zeer – beperkt is, lijkt de aanname gewettigd dat aan een persoon-als-gebruiker slechts één deelverzameling van middelen beschikbaar gesteld hoeft te zijn. Vanwege de associatie van deelverzameling met rol wordt z/hij dus geacht binnen het met het beheerdomein in kwestie gestelde (verkeers)bereik één rol, niet meer en niet minder, te vervullen.

Zo'n veronderstelling houdt de secundaire middelen, dus voor beheer, betrekkelijk eenvoudig.²³ Het is echter de vraag of zulk enkelvoud van koppeling van gebruiker met deelverzameling klopt. Er kunnen ook weer allerlei redenen zijn om binnen één en hetzelfde beheerdomein nota bene verschillende deelverzamelingen aan dezelfde gebruiker beschikbaar te stellen.²⁴ Zodra de – variëteit van de – middelenverzameling zelfs maar enigszins toeneemt,²⁵ is meervoudige koppeling onontkoombaar.

De enige manier om reële variëteitsbehoefte volgens de mogelijkheid van enkelvoudige koppeling te faciliteren is om van de ene persoon evenzovele verschillende (!) identiteitstellingen te vermelden. Z/hij moet zich dan als gebruiker van een bepaalde deelverzameling telkens voordoen als een bijbehorend aparte persoon inclusief daarvoor specifieke identiteitstelling.

Wie tevens de beheermiddelen gemaakt heeft, begrijpt dat nog wel. Maar een deelnemer aan maatschappelijk verkeer beschouwt zichzelf doorgaans toch vooral als één en dezelfde persoon. De ontleding tot meervoudige betrekkingen is echter onontkoombaar. Een passende voorziening ervoor moet echter niet opgezet zijn vanuit beheertechniek, laat staan met technisch ingegeven voorkeur voor enkelvoudige verhoudingen.²⁶ Dat lukt nooit zonder erkenning van sociale variëteit. Dezelfde persoon kan in allerlei – maatschappelijke – situaties 'verkeren' en verschillende deelnemers treffen elkaar per situatie in bijbehorende hoedanigheden.²⁷

4. expliciet onderscheid tussen deelverzamelingen en rollen resp. hoedanigheden

Waar verwarring dreigt,²⁸ zijn verschillen kennelijk nog onvoldoende uitgewerkt.²⁹ Het is vanaf de minste uitbreiding van beheerdomein prompt onhoudbaar om deelverzamelingen klakkeloos aan

²² Zie de voorgaande voetnoot voor uitleg. Dat is voor verdere uitbreiding van beheerdomein niet houdbaar, zie verderop.

²³ Dat kan werken ermee echter gauw nodeloos en zelfs hopeloos ingewikkeld maken.

²⁴ Voorop staat zgn functiescheiding. Daarmee nauw verwant zijn voorwaarden voor nodige en voldoende eenduidigheid voor het bijhouden van een controlespoor (Engels: audit trail). Maar ook bedieningsgemak kan per saldo zijn gediend met meervoud van beschikbare deelverzamelingen.

²⁵ Schaaleffect: wat op de ene schaal past, hoeft dat op een andere schaal niet te doen. Dan moet de opzet kwalitatief anders. Volgens strikt technische oriëntatie blijft die noodzaak vaak niet herkend.

²⁶ Met van ontkenning van werkelijke verkeersvariëteit van dien.

²⁷ Een aanduiding zoals hoedanigheid krijgt hier voorkeur boven termen zoals rol en status.

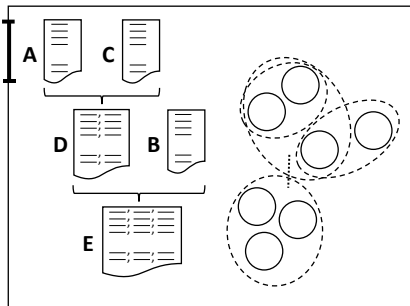
²⁸ Met o.a. nodeloze hindernissen voor verkeersverloop.

²⁹ Zodra variëteit realistisch is, pakt – willen – vasthouden aan – standaardisatie door – uniformering voor een oplossing uiteraard averechts uit. Dat maakt problemen juist erger. Stelselmatigheid vergt overigens dat verschillen ... samenhangen. Anders raakt fragmentatie zelfs versterkt. Zie o.a. ook [Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen](#) (Bureau Forum Standaardisatie, 19 juni 2009).

In een eerdere voetnoot is reeds opgemerkt dat de eis van zgn bewezen oplossingen voor kwalitatief nieuwe opgaven, nog zachtjes uitgedrukt, illusoir is. Exemplarisch voor mislukking is ook wat als, wederom met een

rollen/hoedanigheden gelijk te stellen.

Een stelselmatig bemeten opzet vergt nòg weer èxtra beheermiddelen. Voor figuur 3 zijn als basis figuren 1.c en 2.b samengevoegd in de zin dat de beheerder blijkbaar reeds gezorgd heeft voor zowel een lijst van personen (A) als een lijst van deelverzamelingen van middelen (B). Allereerst is vervolgens een lijst toegevoegd van – situationele – hoedanigheden (C); daarmee kan dan een volgende lijst opgesteld worden, te weten met aanwijzingen van telkens zo'n hoedanigheid aan een persoon (D).³⁰ En in een verder toegevoegde lijst staat dan aangegeven dat op zijn beurt een vermelding van een persoon-in-hoedanigheid is gekoppeld aan een deelverzameling van middelen (E).

figuur 3

Engelse aanduiding, [system integration](#) (in: Wikipedia, geraadpleegd op 13 februari 2022) zoal aanbevolen wordt voor “bringing together the component sub-systems into one system (an aggregation of sub-systems cooperating so that the system is able to deliver the overarching functionality) and ensuring that the sub-systems function together as a system [...] to act as a coordinated whole.” De aldaar voorgestelde oplossingsmethoden hebben abusievelijk immers allemaal als onuitgesproken veronderstelling dat slechts eventueel verschillende vormen van informatie een coördinatieprobleem veroorzaken. Tja, als dat zo zou zijn, is een oplossing eenvoudig genoeg. Maar verschillen betreffen met voorrang inhoud, dwz betekenis. En zulke verschillen zijn vaak reëel. Bijvoorbeeld, een verdachte is – nog – geen als schuldig veroordeelde. Een methode die – inhoud van - betekenisverschillen elimineert, werkt daarom averechts enzovoort. Daarentegen verdienen reële betekenisverschillen erkenning; een passende (coördinatie)methode voegt betekenisvolle samenhang ertussen toe. Dàt lukt met Metapatroon als stelselmatig bemeten modelleermethode.

Overigens laten betekenisverschillen zich niet eens ontkennen, hoogstens tijdelijk onderdrukken. Valse schijn van coördinatie door uniforme betekenis verergert hoe dan ook feitelijk gebrek aan samenhang.

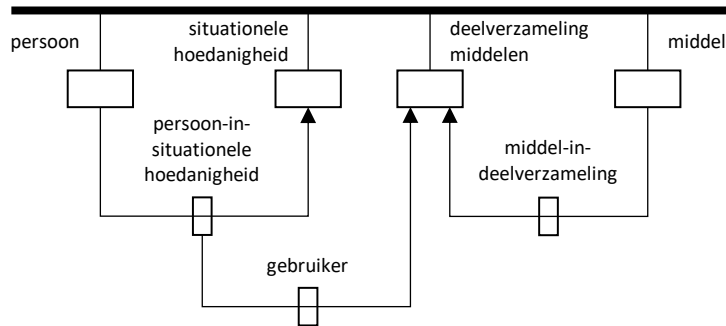
Aan de technische vormvernaauwing gaat tot dusver niet alleen systeemintegratie mank, maar dat doen tevens – maatregelen ter bevordering van – interoperabiliteit; onder de noemer van semantiek wordt daarmee vaak zelfs èxplicit uniformering van betekenis nagestreefd. Wat vanaf de minste uitbreiding van beheerdomein dus geheid verkeerd uitpakt.

Zolang een model ontbreekt van samenhangende betekenisverschillen zoals ze voor een door betekenisvariëteit gekenmerkt stelsel- annex verkeersbereik relevant voor gebruikers (!) zijn, is digitalisering vergeefse moeite. Tja, tegenwoordig geldt dat met netwerk(verbindingen) praktisch voor èlk bereik. Het is een hardnekkige misvatting dat digitalisering vooral om programmatuur draait, ofwel slechts een kwestie van software engineering is. Wat ict-ers als programmeurs verstaan onder zgn objecten, zijn zoiets als verwerkingsmodules (lees ook: schakelbare ‘stukjes’ programmatuur). Wat gebruikersbetekenissen betreft komen objecten volgens logisch atomisme weliswaar enigszins in de buurt, maar dat atomisme is nu net te grofmazig voor stelselmatige ordening van gebruikersbetekenissen; om zulke reële betekenis passend uit te drukken is op z'n minst verfijning van zo'n object nodig tot netzoveel situationele objectgedragingen als dat object in verschillende situaties verkeert; zie verder o.a. [The ontological atom of behavior: toward a logic for information modeling beyond the classics](#) (2002).

Het opstellen van een stelselmatig deugdelijk betekenismodel is werk van/voor een informatiekundig ontwerper. Ontwerp en ontwikkeling van programmatuur door ict-ers zoals software engineers moet ervan afgeleid zijn en daarom erna pas aan de beurt. Informatiekundig ontwerp blijft vaak echter overgeslagen; bestuurders weten kennelijk nog steeds niet beter en programmeurs houden zo het rijk alleen.

³⁰ Hoeveel relevante situationele hoedanigheden een persoon telt, hangt mede van het bereik van het desbetreffende beheerdomein af.

Voor inzicht in identiteit- en toegangsbeheer (Engels: identity and access management) schetst figuur 3 de voornaamste begrippen met samenhang ertussen. Dergelijke tekeningen zijn door-de-schalen-heen echter niet overzichtelijk te houden. Dat lukt in elk geval beter met modellen opgesteld met een stelselmatig bemeten methode. Figuur 4 is daarom zoiets als een vertaling met Metapatroon van figuur 3.³¹

figuur 4

Met figuren 3 en 4 zijn de voornaamste begrippen samenhangend beschikbaar voor overwegingen over stelselmatig identiteitenbeheer voor autorisatievoorziening. Ze staan los van welke techniek en van welke organisatorische indeling dan ook. Zo hoort het uiteraard ook principieel – en – stelselmatig.

Dit rapport/opstel vervolgt met het wijzen op enkele onderwerpen die beleidsmatig stellig nadere overwegingen vergen. De toelichting is ook verder telkens beknopt en gericht op duiding van beginselen gehouden.

5. bronnen van identiteitstelling

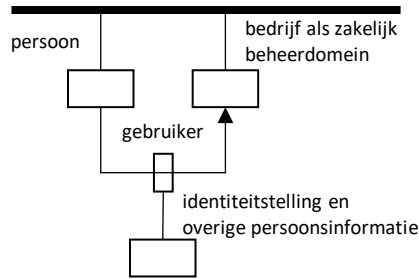
Afhankelijk van het doel met een primair middel kunnen eisen aan identiteitstelling van een gebruiker variëren.

Wie een winkel drijft, bijvoorbeeld, wil doorgaans zoveel mogelijk klanten. De winkelier zoekt zekerheid over betaling. Zolang er voldoende klanten blijven komen en de winkelier met elke klant haar/zijn boodschappen meteen afreken, hoeft de winkelier niet eens te weten wie zo'n klant als persoon is. Dat verandert al met bestellingen en bijbehorende leveringen op krediet. Hoe luidt het factuuradres? Mocht de klant onverhoopt de factuur niet tijdig betalen, tot wie kan de winkelier de aanmaning richten? Voorts moet de winkelier het afleveradres kennen. En de winkelier wil wie eerder klant was wellicht voortaan graag op de hoogte houden van aanbiedingen e.d., opdat zo iemand opnieuw klant wordt, enzovoort. Voor een dergelijk commercieel doel volstaat daarom vaak de identiteitstelling die iemand zèlf desgevraagd opgeeft.³²

Persoonsinformatie kan concurrentievoordeel betekenen. Bedrijven zijn kortom niet geneigd, zelfs al zou hun dat wèl toegestaan zijn, identiteitstellingen te delen. Eén en dezelfde persoon houdt als, zeg maar, bedrijfsgebruiker, verschillende identiteitstellingen, dus allemaal zèlf opgegeven, bij evenzoveel verschillende bedrijven met èlk een (middelen)beheerdomein bij. Figuur 5 is vanuit het perspectief van veelgebruikende personen opgesteld.

³¹ Voor toelichting van grondslagen tot en met vuistregels zie [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#).

³² Nog ervan afgezien dat wettelijk geen andere mogelijkheid kan gelden dan vrijwillige opgave van zulke persoonsinformatie. In die gevallen is de persoon in kwestie – dus – haar/zijn eigen identiteitsautoriteit zoals met figuur 6 bedoeld.

figuur 5

Verspreiding van nogal informele identiteitstellingen kenmerkt nog vergaand beheer van primaire middelen die een organisatie beschikbaar heeft resp. stelt voor zgn intern gebruik, maw gebruik door – voor middelen per beheerdomein:³³ een aantal – medewerkers. Omdat iemand in het algemeen echter als medewerker bekend verondersteld wordt, kan de identiteitstelling per intern beheerdomein worden ontleend aan de identiteitstelling als medewerker van de organisatie in kwestie.

Een persoon kan voor indiensttreding geen identiteitstelling van eigen bedenksel opgeven. De werkgever moet daarentegen voldoen aan zgn identificatieplicht.³⁴ Daarmee beschikt de werkgever over een statelijk geborgde identiteitstelling van de persoon in kwestie.³⁵

³³ Als beperkte verzameling digitale middelen is een zgn toepassing (Engels: application) van oudsher feitelijk opgezet als tevens een apart beheerdomein. Een organisatie kan er echter talloze toepassingen op na – zijn gaan – houden. Er telt aldus een omvattender beheerdomein dan telkens een enkele toepassing. De opgave is dan om de verschillende toepassingen mbt gebruikers op die ruimere (beheer)schaal samenhangend(er) te kunnen beheren. Dat vergt met voorrang navenant ruimer bemeten ordening van – wie gelden als – gebruikers. Zonder vooropgezet gemeenschappelijke rubriek(en) moet verband achteraf naar bevind van (on)mogelijkheden ervoor alsnog worden gevestigd. De Rechtspraak benut – ook – daarvoor de zgn informatieronde, zie [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#) voor algemene toelichting.

³⁴ Op de ww webpagina [Wat moet ik als werkgever doen om te voldoen aan de identificatieplicht?](#) van de Rijksdienst (geraadpleegd op 9 februari 2022) vermeldt de aanhef dat “[i]edereen [...] zich [moet] kunnen identificeren met een geldig identiteitsbewijs, ook op de werkplek. Als werkgever bent u verplicht de identiteit van uw werknemers te controleren. Voordat de werknemer in dienst komt, controleert u het originele identiteitsbewijs. U bewaart een kopie ervan in uw administratie.”

Wie niet beschikt over een Nederlands paspoort of identiteitskaart geldt als vreemdeling en moet zich kunnen identificeren met een Nederlands document voor vreemdelingen.

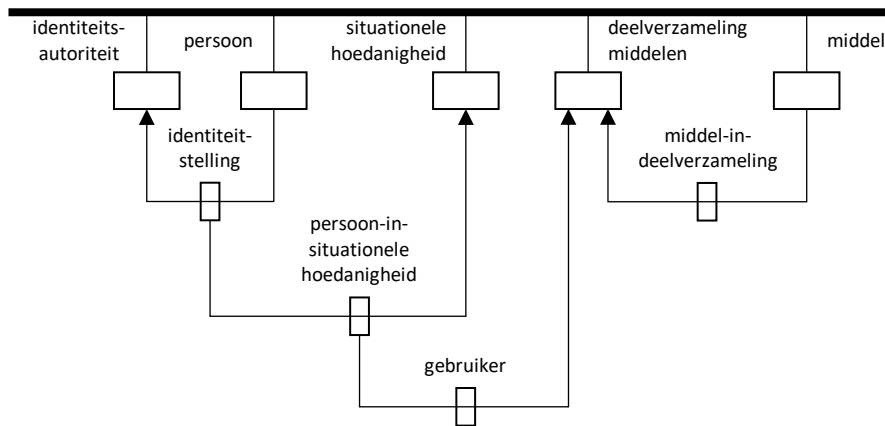
³⁵ Het is echter – nog? – niet toegestaan om haar ongewijzigd te benutten voor identiteitstellingen voor kleinschalige(r) beheerdomeinen. Zie het lemma [Rijkspas](#) (in: Wikipedia, geraadpleegd op 9 februari 2022). Bedoelde pas toont niet het BurgerServiceNummer (BSN), maar het RijksIdentificerend Nummer (RIN). Met de scan van het wettelijk identiteitsdocument is een RIN aantoonbaar eenduidig afgeleid van een BSN. Onderscheid tussen BSN en RIN biedt daarom géén bescherming van de persoonlijke levenssfeer, althans niet wèrkelijk. Dat geldt uiteraard voor alle identiteitstellingen die feitelijk aan BSN ontleend zijn en wanneer dat verband geregistreerd staat, zelfs moet staan.

Afgeleid of niet, zo’n identificerend nummer kan dienen als vooropgezet gemeenschappelijke rubriek van identiteitstelling. Terwijl de verschillende toepassingen in het omvattender beheerdomein verder – vooralsnog – van elkaar kunnen blijven verschillen, verbetert opname van die ene rubriek als identiteitstelling in/voor het meervoud van toepassingen via de informatieronde nog weer verder de – kwaliteit van – coördinatie van autorisatiebeheer.

De Rechtspraak(organisatie) maakt op haar beurt wat allerlei aspecten van beheer betreft onderdeel uit van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Als extra behermiddel kent J&V het Sectorale Identity Management Systeem (Sims) voor, zeg maar even, personen-met-werkrelatie-met-J&V. Elk van die personen heeft een RIN. Dat kan ook de Rechtspraak dus – gaan – vermelden in haar respectievelijke beheerdomein waaronder nog talloze ooit apart opgezette toepassingen die nog steeds apart gebruikt – moeten – worden.

Er bestaan weliswaar ook allang behermiddelen met ruimer bereik dan een enkele toepassing, zoals Active Directory van Microsoft, maar technische oriëntatie overheerst nog. Stelselmatigheid moet principieel vanuit het perspectief van deelnemers aan maatschappelijk (informatie)verkeer zijn geregeld.

Figuur 6 geeft aan hoe de identiteitstelling van een gebruiker ruimer kan samenhangen met bemoeienis van een, zeg maar, identiteitsautoriteit (zoals een erkende nationale staat). Nota bene, de deelverzamelingen van middelen zijn samengesteld geraakt volgens het oriëntatieperspectief van personen als gebruikers, zie verder paragraaf 8.

figuur 6

6. spanning tussen gebruikers- en beheer(der)sperspectief

Beheerdomeinen werpen grenzen op die voor een persoon nodeloos belemmerend kunnen werken als gebruiker van middelen uit verschillende domeinen.³⁶ Dat was in een vroeg stadium van digitalisering overigens al duidelijk, zoals met zoveel woorden blijkt uit de Engelse aanduiding single sign-on.

Het gebruikersperspectief mag onder louter de noemer van gemak ook weer niet overdreven worden. Er kunnen andere redenen zijn, zoals beveiliging, om op verschillende middelen bijbehorend verschillende sloten te zetten waarvoor iemand dus verschillende sleutels moet hebben om gebruik ervan te maken.³⁷ Dat neemt niet weg dat het beheer(der)sperspectief niet mag blijven overheersen volgens vaak zelfs irrelevante technische overwegingen.

7. persoon als onderwerp èn diverse voorwerpen in allerlei hoedanigheden

Tot dusver zijn personen in de zin van redekundige ontleding overwegend voorgesteld als onderwerpen, dwz daadwerkelijk handelend als gebruikers. Digitalisering betreft echter vaak verwerking van informatie over personen, zeg maar als lijdende, meewerkende enzovoort voorwerpen. Zowel onderwerpen als relevante voorwerpen zoals redekundig opgevat kunnen in allerlei hoedanigheden optreden.³⁸

³⁶ Traditioneel zijn zulke domeinen bepaald door organisaties die middelen financieren enzovoort en daaraan o.a. – verantwoordelijkheid voor – beheer ontlenden. Daaraan maken ze belang(en) van gebruikers ondergeschikt. Met digitalisering van infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer inclusief stelselmatige autorisatievoorziening is inmiddels een synthese realiseerbaar.

³⁷ Maar wanneer, bijvoorbeeld, een Rijkspas feitelijk een kopie is van een “geldig identiteitsbewijs,” lijkt er toch een nodeloze duplicatie aan de orde. Dat roept de vraag op wie zich er eigenlijk apart mee wil identificeren. Is het soms de rijksoverheid? Want de persoon in kwestie is reeds voorzien. Vergelijkbare overwegingen gelden voor – en tegen – een aparte Coronapas, enzovoort.

³⁸ In opdracht van Bureau Forum Standaardisatie stelde ik o.a. uit eigen ontwerpportefeuille [Oefenschema: basisregistraties enz.](#) (2008) samen. Over meervoud gesproken, daar bovenaan en iets links van het midden staat als modelknooppunt persoon opgenomen. Vrijwel alle lijnen aan de onderkant monden in evenzovele verschijningsvormen van persoon uit, en die betreffen dan nog maar een gedeelte van overheidsbemoeienis onder de noemer van sociale zekerheid. Standaardisatie in de zin van uniformering van betekenis is daarom niet eens onzin, maar ondermijnt zelfs reële – maatschappelijke – verhoudingen. Dat leidt dus zelfs tot zgn affaires; die zijn pas oplosbaar met erkenning van (betekenis)verschillen èn samenhang ertussen zoals daarom

Indien een zgn toepassing persoonsinformatie betreft, is het de vraag of de gebruikers al dan niet dezelfde personen – kunnen – zijn als waarover de informatie gaat die zij gebruiken. Sterker nog, volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming is een persoon waarover informatie gaat, dat is de “betrokkene” in AVG-termen, daardóór feitelijk tevens gebruiker van die informatie. Want z/hij heeft o.a. recht op inzage in zowel haar/zijn persoonsinformatie als het gebruik dat ervan onder (beheers)verantwoordelijkheid van de, zeg maar even, registerhouder gemaakt is. Erkenning van gebruikersperspectief voor evenwichtiger verhouding met beheer(der)sperspectief is vooral dringend geboden voor toegang tot en gebruik van persoonsinformatie.

8. autorisatie- resp. oriëntatiedomein

Onmiskenbaar is er binnen organisaties een ontwikkeling in gang gezet om beheerdomeinen niet langer nevenschikt te beschouwen, maar per aspect eventueel afwijkend geordend. Zo kan beheer voor wat betreft wát bepaalde middelen ‘doen’ specifiek en daarmee optimaal gericht zijn en blijven op – voeling met – de praktijk van gebruik ervan. Dat houdt middelen relevant.

Toegang tot middelen kan echter met veel ruimer bereik optimaal geregeld zijn. Als zgn autorisatiedomein komt gauw de gehele organisatie in aanmerking.

Maar volgens gebruikersperspectief kan dat nog ruimer. Of, beter gezegd, anders. Dat geldt zeker voor informatieverkeer waarmee een burger overheidsbemoeyenis zoekt, eraan onderhevig is, enzovoort. Voor een burger zijn beperkingen die volgen uit de overgeleverde organisatiestructuur van de overheid met bestuurslagen enzovoort van dien immers meestal, zachtjes uitgedrukt, helemaal niet zo begrijpelijk. Dat lijkt de overheid te willen verbeteren door de burger oriëntatie volgens zgn levensgebeurtenissen te bieden. Noem dat ook maar oriëntatiedomeinen.³⁹ Het is misschien een idee om burgers erover te raadplegen.

9. (herhaling van) voorwaardelijke hoedanigheden

Voor een publiek van bestuurders toont figuur 4 hierboven overzichtelijk sterk vereenvoudigd een stelselmatig dekkend model van samenhangende gebruikersvariëteit. Een persoon kan echter niet slechts verkeren in verschillende situationele hoedanigheden als het ware náást elkaar. Vaak geldt c.q. dient – het bereiken van – de ene hoedanigheid vaak als voorwaarde voor een andere, met wederom vaak – het bereiken van – zo’n andere hoedanigheid als voorwaarde voor nóg weer een andere hoedanigheid, enzovoort.⁴⁰

Zo moet iemand een aanstelling als rechter hebben om als rechter in een zaak op te treden. En eerder zijn aan die aanstelling voorwaarde(n) mbt verbonden, als een spoor van relevante hoedanigheden dat omgekeerd dan met zoiets als een kale identiteitstelling begint.⁴¹

Zolang een beheerdomein uitsluitend middelen telt bestemd voor (zaak)rechters, volstaat identiteitstelling voor het verstrekken van gebruiksvergunning. Er moeten dan wel ‘buiten’ dat ene beheerdomein maatregelen zijn getroffen om te verzekeren dat gebruikers voldoen aan voorwaarden als rechter.

Op de schaal van maatschappelijk (informatie)verkeer is dergelijke voorwaardelijkheid voor ordening

nog maar eens toegelicht staat in [Wat is een semantische standaard en hoe kan College Standaardisatie die vraag \(anders\) beantwoorden?](#) (2011).

³⁹ Over verschillen gesproken, zoiets als functioneel beheer van middelen kan dan anders geregeld zijn dan autorisatiebeheer. Het bereik van autorisatiebeheer kan – middelen van – allerlei organisaties omvatten en laat zich daarom wellicht beter als regie aanduiden. Vooral als zo’n aspectverantwoordelijkheid is in [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#) zgn stelselverantwoordelijkheid opgevat.

⁴⁰ Een model met nodige en voldoende detaillering van betekenissenvariëteit inclusief hoedanigheidse voorwaardelijkheid is opgesteld met [Situationele hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#).

⁴¹ En als niet anders dan dat kan beginnen. Daarom kent Metapatroon de veronderstelling van nul-identiteit voor eenduidige ordening volgens samenhang van (betekenis)verschillen.

van verhouding alom geldig.⁴²

Naarmate een autorisatie- resp. oriëntatiedomein groter is, moeten per persoon voor zover van toepassing daarom niet alleen, zeg maar, nevensgeschikt allerlei verschillende situationele hoedanigheden erkend, maar moet tevens de eventuele voorwaardelijkheid onder differentiële hoedanighedsnoemer expliciet aangegeven zijn. Daarmee is vooraf autorisatie gediend, achteraf controlespoor.⁴³

[Pieter E. Wisse](#) © 13 februari 2022

⁴² Zie [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#) (2017) voor enige toelichting.

⁴³ De invulling resp. duiding van situaties en bijbehorende hoedanigheden moet uiteraard afgestemd zijn op de – veranderlijke – werkelijkheid van maatschappelijk verkeer zoals deelnemers eraan vlot genoeg kunnen leren erkennen. Logischerwijs is dat overigens zelfs allereerst het stramien van/voor wet- en regelgeving. (Niet) mee eens? :-)